

JÁN SABOL OSLÁVIL 85 ROKOV

Dr. h. c. prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc., emeritný profesor – tituly, obklopujúce bežné meno *Ján* a bežné priezvisko *Sabol*, naznačujú neobyčajnosť ich nositeľa. Realita v tomto prípade prevyšuje očakávania.

Známy slovenský jazykovedec, uznávaný odborník v mnohých oblastiach lingvistiky (fonetika, fonológia, morfológia, všeobecná jazykoveda, semiotika jazyka, dialektológia, morfológia, syntax, štylistika), fundovaný verzológ i literárny vedec, tvorca hádaniek a krížoviek, obľúbený vysokoškolský pedagóg, akademický funkcionár (niekdajší dekan FF UPJŠ v Prešove i prodekan FF UPJŠ v Košiciach), ale aj múdry, láskavý človek, ochotný poskytnúť dobrú radu, životnú skúsenosť, hrejivé povzbudenie – to sú len niektoré charakteristiky Jána Sabola. Podrobné predstavenie jeho aktivít a diel by si vyžadovalo väčší priestor, než poskytuje táto rubrika (kompletnú bibliografiu pozri [1]; porov. aj *Britishpedia* 2023, s. 983 – 984; v širších kontextoch aj Ondrejovič 2009, Sedláková 2009, Buzássyová 2009, Ivančová 2014, Ondrejovič 2019, Gladiš 2019 a i.), preto je cieľom tohto príspevku skôr pripomenúť, vyzdvihnúť, oceniť – pri príležitosti vzácneho životného jubilea, 85 rokov života –, v čom možno vidieť, vnímať zásadný prínos Jána Sabola pre rozvoj lingvistiky, ale aj filologického vzdelávania na Slovensku.

Stále odborne aktívny emeritný profesor Ján Sabol sa narodil 25. januára (v taký istý deň ako Juraj Jánošík – ako často úsmevne poznamenáva) v roku 1939 v obci Sokol' neďaleko Košíc. Do kostolianskej doliny sa dodnes veľmi rád vracia, o zážitky zo svojich pravidelných autovýletov (svedčiace o citlivom, empatickom pozorovateľovi) sa s nami, kolegami, vždy rád podelí. V roku 1960 sa zaradil medzi prvých absolventov slovenčiny a ruštiny na Filozofickej fakulte v Prešove košickej Univerzity P. J. Šafárika (fakulta vznikla z Filologickej fakulty Vysokej školy pedagogickej). Na fakulte následne dlhé desaťročia pôsobil ako asistent, odborný asistent, docent, profesor, ako vedúci katedry slovakistiky aj ako dekan. Patrí medzi osobnosti, ktoré sa v roku 2007 zásadnou mierou pričínili o vznik obnovej Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika priamo v Košiciach a pôsobil na nej ako vedúci Katedry slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie, neskôr dve funkčné obdobia ako prodekan pre vedeckovýskumnú činnosť a doktorandské štúdium.

Úctyhodný vek trochu pritlmil niekdajšie enormné pracovné tempo Jána Sabola (ktorý štandardne popri práci v akademických funkciách neúnavne publikoval mnoho kvalitných odborných štúdií ročne), no neubral z jeho obdivuhodného životného entuziazmu, lásky k jazyku, k pedagogickej práci, k akademickému priestoru. Hoci sú na Univerzite P. J. Šafárika v Košiciach prednášky pre študentov nepovinné, na prednáškach zo všeobecnej jazykovedy a z akusticko-auditívnej komunikácie, ktoré vedie Ján Sabol, je zvyčajne plno. Študenti vnímajú, že tu sa oplatí prísť, že tu ich čaká čosi výnimočné, obohacujúce, „vyššie“. Múdre, zažité slová, zmysluplný idealizmus, obdivuhodné nadšenie pre vedu, objavovanie, tvorivosť, „nákazlivá“ láska k práci, k tvorbe vedeckých štúdií, k vysvetľovaniu abstraktných téz o jazyku. O jeho obľúbenosti medzi študentmi i absolventmi svedčia pozitívne spätné väzby študentov, ako aj stovky pozitívnych ohlasov verejnosti na rozhovory či relácie s ním (napr. 31.

augusta 2022 bol hosťom Nočnej pyramídy RTVS; 22. januára 2024 bol hosťom v talkshow Milana Kolcuna Bez šepkára; 18. apríla 2024 v show Milana Kolcuna Takto ich nepoznáte! zabával hostí príhodami z Letnej školy slovenského jazyka a kultúry *Studia Academica Slovaca*, organizovanej Filozofickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, na ktorej sa dlhé desaťročia aktívne zúčastňoval).

Za dominantu jeho vedeckého výskumu možno považovať predovšetkým oblasť fonetiky a fonológie – tieto výskumné oblasti v slovenčine prakticky nemožno skúmať bez opory o ústredné diela tohto jazykovedca (predovšetkým *Syntetická fonologická teória* – 1989, *Fonetika a fonológia*, v spoluautorstve s Á. Kráľom – 1989, ale aj *Prozodická sústava slovenčiny* – 1977, *Fonetika a fonológia. Metódy fonologického rozboru* – 1982, *Komunikačný štatút prízvuku v spisovnej slovenčine*, v spoluautorstve s J. Zimmemannom – 1994, *Akustický signál – semióza – komunikácia*, v spoluautorstve s J. Zimmemannom – 2002, *Kultúra hovoreného prejavu*, v spoluautorstve s M. Sokolovou a I. Bónovou – 2006, *Akusticko-auditívna komunikácia*, v spoluautorstve s J. Zimmemannom – 2014, *Základy akustiky reči*, v spoluautorstve s J. Zimmemannom – 2015 a i.). V poslednom období sa jeho výskumné úsilie koncentruje viac na oblasť semiotiky, všeobecnej jazykovedy a filozofie jazyka, v hlbších epistemologických súvislostiach skúma binárne opozície v jazykovom systéme a napája ich na prapôvodný ikonicko-symbolický a nadstavbový arbitrárny semiotický princíp (z najnovších štúdií pozri napr. Sabol 2023a). Jeho vedecké práce zasahujú aj ďalšie oblasti všeobecnej jazykovedy, morfológie, syntaxe, literárnej vedy, dialektológie atď. (porov. [1]).

I keď sú štúdie Jána Sabola z hľadiska tematiky relatívne rôznorodé, nesú v sebe nezaameniteľné identifikačné črty autora, ktoré chcem v tomto príspevku osobitne vyzdvihnúť a vysoko oceniť. V súčasnosti, žiaľ, nie sú štandardom.

Odborné texty Jána Sabola spája vysoký kvalitatívny štandard z hľadiska obsahového i formálneho spracovania, dôslednosť a veľká štylistická precíznosť formulovania myšlienok. Vety sú premyslené do detailov, presné, myšlienka v štúdiu je podľa neho správne naštylizovaná až vtedy, keď by ju akákoľvek ďalšia úprava už len „pokazila“. Dôslednosť na úrovni detailov, konkrétnosti, „jednotlivého“ nie je v štúdiách Jána Sabola len preexponovaným formalizmom (ako neraz vnímame v súčasnom prebyrokratizovanom svete), vždy ide ruka v ruku s obsahovou nasýtenosťou, s pevným teoreticko-metodologickým ukotvením, so syntakticko-kompozičnou zreteľnosťou a terminologickou bohatosťou. Odborné texty Jána Sabola sú príznačne systémovým pohľadom na skúmané javy, úsilím o komplexnosť, rozborom všetkých potencionalít (čo približuje jeho odborné výstupy k postupom exaktných vied). Ján Sabol preukazuje vo svojich štúdiách schopnosť hierarchizácie skúmaných javov (implicitne na pozadí vzťahu jednotlivého a všeobecného, ktorý často zdôrazňuje na svojich prednáškach – pozri napr. 1989, s. 14 – 35), rozlišuje centrum a perifériu (z novších štúdií pozri Sabol 2023b), dokáže identifikovať dominanty a invarianty v skúmaných, nielen lingvistických sférach. Aj predstavované experimenty (napr. realizované v Laboratóriu experimentálnej fonetiky a komunikácie FF UPJŠ v Košiciach – LICOLAB) vychádzajú vždy z pevných teoretických východísk a neostávajú len na úrovni deskripcie a „mechanickej“ analýzy, ale dokladujú univerzálne platné princípy v jazyku a reči v najširších kontextoch, slúžia na budovanie teórií, všeobecne platných, abstraktných téz. Práve budovanie teórie kladie Ján Sabol na pomyselný Olymp vedeckého bádania.

Emeritný profesor Ján Sabol nám explicitne – svojimi radami, no azda ešte viac implicitne – svojím príkladom dáva cenné lekcie z axiológie vedeckej práce, tvorby, ale aj z axiológie života. V ére denno-denných (nielen) technologických transformácií, prudkých zmien

a veľmi rýchleho spôsobu života nás neúnavne presviedča o zmysle poctivej, kvalitnej práce, vytrvalosti, múdrej pokory... Generosos animos labor nutrit (Ušľachtilé duše sa živia prácou). Ďakujeme Vám, drahý pán profesor. Zdravie, radosť zo života a láska k práci a k ľuďom nech Vás sprevádzajú ešte mnoho rokov.

B i b l i o g r a f i a

- BUZÁSSYOVÁ, Klára (2009): Významné životné jubileum Jána Sabola. In: *Kultúra slova*, roč. 43, č. 2, s. 105 – 108.
- GLADIŠ, Marián (2019): Univerzitný profesor Ján Sabol osemdesiatročný. In: *Kultúra slova*, roč. 53, č. 1, s. 41 – 45.
- IVANČOVÁ, Lena (2014): O vedecko-priateľskom. K 75. narodeninám profesora Jána Sabola. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 65, č. 2, s. 178 – 180.
- ONDREJOVIČ, Slavomír (2009): Ján Sabol zasa raz jubilantom. In: *Slovenská reč*, roč. 74, č. 1, s. 50 – 56.
- ONDREJOVIČ, Slavomír (2019): Vzácné jubileum Jána Sabola. In: *Slovenská reč*, roč. 84, č. 2, s. 209 – 214.
- SABOL, Ján (1989): *Syntetická fonologická teória*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 253 s.
- Sabol, Ján st. In: *Britishpedia. Encyklopedie osobností České a Slovenské republiky. Encyklopédia osobností Českej a Slovenskej republiky* (2023), XI. BPH – British Publishing House LTD, s. 983 – 984. ISBN 978-1-912100-06-4.
- SABOL, Ján (2023a): Semiotické väzby symetrie a asymetrie v jazyku. In: *Symetria a asymetria v jazykovej komunikácii. Zborník príspevkov z 11. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii konanej 16. – 17. 9. 2021 v Banskej Bystrici*. Ed. V. Patráš. Banská Bystrica: Belianum, s. 316 – 330.
- SABOL, Ján (2023b): Dynamika vzťahov centra a periférie v slovenskom fonologickom systéme. In: *Horyzonty słowacystyki. Literatura. Język. Dydaktyka*. Red. M. Szymczak-Rozlach, S. Sojda, M. Buczek. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach, s. 229 – 236.
- SEDLÁKOVÁ, Marianna (2009): V znamení rovnováhy. K sedemdesiatinám profesora Jána Sabola. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 60, č. 1, s. 95 – 97.

I n t e r n e t o v ý z d r o j

- [1] https://www.juls.savba.sk/ediela/slovenski_jazykovedci/. Cit. dňa 23. 7. 2024.

Lena Ivančová
Filozofická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
Košice